

Ateliers misschien wel de leukste werkvorm binnen het ErvaringsGericht Onderwijs

Spontaan roept het woord 'ateliers' activiteiten op die tot het kunstzinnige behoren. Knutselen, constructie, schilderen, boetseren, batikken en muziek maken. Binnen het ErvaringsGericht Onderwijs is de definitie wat breder. Ateliers kunnen naast expressieve en artistieke activiteiten ook betrekking hebben op sport, omgang met techniek, ambachtelijk werk, maar ook het uitvoeren van (wetenschappelijke) experimenten.

Ateliers zijn aparte tijdsblokken waarin kinderen de keuze hebben uit een ruim aanbod van activiteiten die bijzondere materialen, een bijzondere ruimte en soms een bijzondere begeleiding veronderstellen. Bij deze activiteiten ligt de klemtoon op het doen, het handelen, het actief bezig zijn. (F. Laevers)

De definitie nader bekeken

Aparte tijdsblokken

De tijd die gereserveerd wordt voor ateliers is zeer verschillend. Er zijn scholen die ervoor kiezen hun ateliers te koppelen aan specifieke periodes: Sinterklaas, Kerst, Pasen, Suikerfeest, herfst etc. Andere scholen plannen het structureel op hun week- of maandplanning.

En er zijn teams die ervoor kiezen telkens een cyclus van vier weken ateliers in te zetten.

Het kan een ochtend of middag beslaan, maar er zijn ook scholen die kinderen 1,5 uur in ateliers laten werken. Wanneer je tot echte diepgang wilt komen, is het goed echt de tijd te nemen met kinderen. Goed inleiden, tijd voor verwerking en volop tijd om het proces te evalueren en op te ruimen.

Ook de groepssamenstelling verschilt per school. Sommige scholen werken met de hele school in ateliers, anderen kiezen liever voor samenwerking per bouw. Beide keuzes hebben voordelen: Wanneer je met de hele school werkt,

merk je dat dat de sfeer enorm ten goede komt. Oudere kinderen helpen jongere kinderen. En kinderen leren op hun eigen niveau deel te nemen aan een proces. Bij de keuze om per bouw aan de slag te gaan, kun je het aanbod meer afstemmen op het niveau van de kinderen.

Wanneer je ervoor kiest jongste kleuters te laten deelnemen aan ateliers, zul je goed moeten kijken naar de behoeften van deze kinderen. Vaak zie je intense betrokkenheid, maar ook de behoefte om weer lekker in de eigen hoeken te gaan spelen. Een flexibele organisatie laat toe dat kinderen op deze manier geleidelijk aan vertrouwd raken met de werkvorm ateliers, maar ook nog kunnen kiezen voor hun eigen spel.

Keuze uit een ruim aanbod van activiteiten

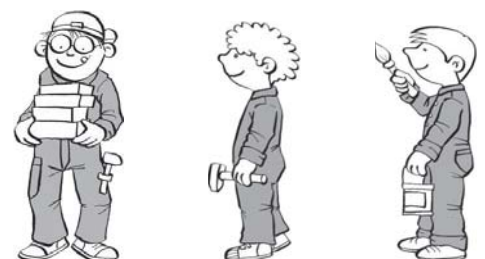
Het aanbod waaruit kinderen kunnen kiezen moet niet alleen heel divers zijn, maar ook voldoende in aantal. Om hoge betrokkenheid te kunnen realiseren is het goed daarbij oog te hebben voor het behoeft patroon van kinderen. Waar

zijn ze mee bezig, wat daagt uit, wat ligt in de zone van de naaste ontwikkeling? Hoe meer klassen tegelijkertijd instappen of participeren, hoe ruimer het aanbod kan zijn. Kinderen moeten kansen krijgen om actief bezig te zijn. Je bereikt die 'werksfeer' als het aanbod bestaat uit doe-activiteiten voor de kinderen.

Daarnaast ben je als leerkracht natuurlijk afhankelijk van de hulp die je geboden wordt.

Welke ouders kun je inzetten? Welke begeleiders?

Bij de kennismakingsavond met de ouders van de groep aan het begin van het schooljaar, legde ik altijd een grote flap midden in de kring. Ik legde uit dat we het komend jaar weer volop hulp van ouders konden gebruiken en daagde hen uit mee te denken.

Waar ben je goed in? Wat zijn jouw talenten? Wat zou je met kinderen willen doen?

Zijn er opa's/oma's of mensen van verenigingen die je kunt benaderen?

Gedurende het gesprek groeide de lijst: Tuinieren, kleding maken, koken, timmeren, origami vouwen maar ook bijzondere activiteiten als handboogschieten, bridge en yoga werden genoemd.

Ik gaf ouders aan dat ze zich telkens voor een periode van vier weken konden inschrijven en dat gaf rust. Vier weken actief en pas weer inspringen als ze er zelf zin in hadden...

De actie kan zich op verschillende terreinen afspelen: van breien tot timmeren, van jongleren tot een fiets herstellen, van graffiti spuiten tot componeren ...

Het is een kwestie van je oor te luisteren leggen bij de kinderen, van peilen naar

interesses en samen op zoek gaan naar de realisatie ervan.

Ideeën vind je ook volop in de dagelijkse praktijk. Observatie en overleg, maar ook gesprekken met kinderen kunnen vaak tot originele ideeën leiden.

Je hoeft als leerkracht niet alles zelf te kunnen.

Een ouder is actief als voetbaltrainer en ziet het helemaal zitten een groepje kinderen wegwijz te maken in het voetbalspel. Wekelijks brengen de kinderen hun sportspullen mee en vertellen in de kring met bezwete, rode hoofden wat ze nu weer bijgeleerd hebben over pingelen, passen en overspelen.

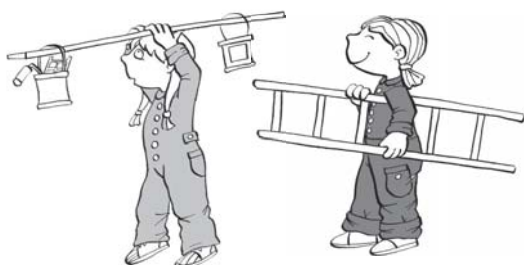
Een ouder geeft aan eigenlijk niks te kunnen (!) maar wil graag met kinderen op excursie gaan. Wat een uitdaging! Ze informeert bij kinderen waar ze graag zouden willen gaan kijken en regelt wekelijks een uitstapje naar bijzondere plekken: het ziekenhuis, het taxibedrijf, een bruidswinkel, een apotheek. De verwerking gebeurt ook tijdens ateliertijd.

En in de kring worden nieuwe inzichten gebracht en gedeeld.

In de bovenbouw was al tijdens te weinig ouderhulp. Ook verenigingen boden weinig soelaas.

Ateliers leken te verschromelen tot grootschalig aanbod, wat de betrokkenheid niet ten goede kwam. De leerkrachten besloten de formule te veranderen. Iedere klas kreeg een onderwerp of vakgebied en liet dit op verschillende manieren uitdiepen. In de hal werden affiches gehangen gemaakt door leerkrachten: Musicalklas (verhaal schrijven, decor en kleding maken, rollen oefenen), Tekenklas (met instructieband van Teleac, realistisch schilderen aan de hand van een model of bijv. striptekeningen), Toverklas (toverdrankjes maken, experimenten doen, Harry Potteractiviteiten). Kinderen konden zich in de loop van de week inschrijven.

De leerkracht zorgde voor een uitdagende leeromgeving, waarbij hij zelf een instructiegroep voor zijn rekening nam. Het resultaat: Volop betrokkenheid, mooie groepsprocessen en.. regelmatig hulp van ouders!

Bijzondere materialen

Door af te stappen van de klassieke knip-, plak- en kleuractiviteiten en in je aanbod te zoeken naar bijzondere, uitdagende en niet-alledaagse materialen, wek je een gezonde nieuwsgierigheid bij de kinderen, die als vanzelf kan uitmonden in een hogere betrokkenheid.

Juist door de kinderen te laten kennismaken met bijzondere materialen en technieken, kunnen we hun verbeeldingskracht op een andere manier prikkelen en uitdagen.

Denk eens aan elektriciteit, digitale fototechnieken, of ouderwets in een donkere kamer foto's ontwikkelen, metselen, tuinieren, schminken, grafisch werken op de computer, animatiefilmpjes maken, fietsen herstellen, experimenteren met muziek enz.

Dat de kostprijs van sommige technieken of materialen een rem kan zijn, is geen reden om het niet te doen. Via een rondvraag bij ouders (er zijn er zeker die beschikken over een digitale camera, metselspullen of wat dan ook) of via bedrijven kun je soms tot verrassende oplossingen komen die zo goed als niets kosten.

Het 'nieuwe' of 'verrassende' aanbod kan voor de kinderen een nieuwe wereld openen met tal van 'creatieve' mogelijkheden.

Een bijzondere ruimte

Niet iedere school beschikt over extra ruimtes, leegstaande lokalen of atelierruimtes.

Maar wanneer je met elkaar kritisch kijkt naar de ruimtes in school, zul je ontdekken dat er veel mogelijkheden zijn. Bijvoorbeeld: Yoga in de RT ruimte, koken in de keuken van de leerkrachten, donkere kamer in het magazijn, dansdrama of sportactiviteiten kunnen in de speelzaal of buiten op het plein.

Het is goed vooraf te kijken waar je terecht kunt met grotere materialen en of je ze ook kunt laten staan, zodat je niet telkens hoeft te schuiven.

Terwijl de kinderen weer terugwaren in hun klas en de ouders aan hun welverdiende koffie zaten, kwam het idee om meer tentoonstellingsruimte te creëren in de school, zodat er meer en langer genoten kon worden van al het werk wat gemaakt werd. De klussengroep kreeg de opdracht kleine tentoonstellingskastjes te maken, die her en der in het gebouw aan de wanden

werden gehangen.

Ook werden er grote curverbakken aangeschaft, waarin de atelierspullen gedurende de atelierperiode bewaard konden worden. Een wand met planken, speciaal voor ateliers, maakte dat leerkrachten niet telkens alles hoefden klaar te zetten en dat ouders zo de draad weer op konden pakken.

Maar ook de eigen klassen kunnen bijzondere ruimtes worden. Organisatorisch is het goed haalbaar om je klaslokaal, samen met je eigen kinderen, zo te herschikken dat je verschillende ateliers kunt aanbieden.

Thema herfst

In de klas kunnen de kinderen kiezen uit 6 ateliers.

De week nadien kunnen ze een tweede keuze maken en uitvoeren.

Glasraam: tussen kleefplastic gedroogde herfstbladeren schikken tot figuren en omkaderen met gekleurd siertouw

Stenen verven: mooie gladde stenen kleven (met pattex), schilderen en met spuitvernis afwerken tot prachtige figuren

Papieren vliegtuigen: verschillende vouwtechnieken toepassen (aan de hand van schema's) en zo 3 à 4 papieren vliegtuigen vouwen, versieren met stiften en uitproberen op de speelplaats

Parachute: met plastic boodschappentassen en wilde kastanjes waar een gaatje in wordt geboord parachutes maken, de witte plastic tassen versieren met stukjes

gekleurd kleefplastic en ook uitproberen op de speelplaats

Behendigheids spel

Een grote garenklos (van plastic of karton) versieren, er een gaatje in boren en er met een katoenen touwtje een wilde kastanje (weer met gaatje) aan vastmaken; de kastanje proberen op te vangen in de garenklos door hem heen en weer te laten zwieren

Een adventskrans als deurversiering: met speeldeeg, aluminiumfolie als werkondergrond en waterverf: een ijzerdraadje als lus inwerken in het speeldeeg, bakken in de (draagbare) oven en afwerken met spuitvernis

De tafels in de klas worden geschikt tot 6 'ateliers'.

Bijzondere begeleiding

Het mag duidelijk zijn dat atelierwerking een hoger rendement haalt als je een beroep kan doen op externe begeleiders.

Hier liggen kansen om de banden met de lokale gemeenschap aan te halen.

Het is mooi meegenomen als je als leerkracht creatief bent, over heel wat knowhow beschikt, je met de modernste ICT-technieken overweg kan enzovoort.

Maar die combinatie is zeldzaam.

Eigenlijk is het een kwestie van afstappen van het idee dat de klas het exclusieve terrein is van de leerkracht en van openstaan voor andere organisatievormen, maar ook van durven

geloven in de betrokkenheid van ouders, in de capaciteiten van buitenstaanders, in de extra mogelijkheden die gecreëerd kunnen worden. Ouders (en ook grootouders) kunnen een onuitputtelijk potentieel aan kundigheden bieden, als je die bron juist weet aan te boren. Ze kunnen vaak de oplossing bieden waar je naar op zoek was. Het is zaak de juiste persoon op het juiste moment te vragen en een beroep te doen op zijn of haar bijzondere capaciteiten.

Tijdens een open dag raakte een buurtbewoner van de school in gesprek met een van de leerkrachten. Hij was gepensioneerd en verzorgde schilderlessen aan plaatsgenoten.

Maar de sfeer in school sprak hem bijzonder aan. De deal was snel gesloten: De week erop startte de schilderdocent met zijn lessen aan kinderen. Dan weer voor bovenbouw, dan weer voor midden- of onderbouw. Op een dag aan de koffie, verzuchtte hij: Wat jammer dat het alweer bijna vakantie is. Over betrokkenheid gesproken!

Maar ook het uitnodigen van 'specialisten', 'artiesten' of 'BV's' in de ruimste betekenis van het woord, van mensen die beroepshalve met ambachtelijke, creatieve, artistieke en andere specialiteiten vertrouwd zijn, kan het aanbod in de ateliers verrijken. (Zie ook het artikel verderop in Egoscoop over de stichting C) Het kostenplaatje hoeft ook hier niet

noodzakelijk een probleem te zijn. Voor 'excursies' maken scholen daar zelden een probleem van. Anders wordt het als het 'maar voor knutselen' is. Alsof muzische vorming minderwaardig zou zijn in vergelijking met WO of wiskunde. Diverse instanties kennen zelfs subsidie toe om gasten of kunstenaars uit te nodigen in de klas. Nadeel is dat je die soms maanden vooruit moet aanvragen.

Naar aanleiding van de week van het bos organiseerde de dienst milieu van onze gemeente een bos-kunst-project. Verschillende opties werden aangeboden aan de scholen, bijvoorbeeld maquettes maken met gevonden materialen en die 'met gesmolten kaarsvet plakken' tot theater in het bos, maar ook boskunstvoorwerpen bouwen enzovoort. De kinderen uit de bovenbouw konden vrij kiezen uit 5 ateliers, die werden begeleid door kunstenaars of studenten van de kunstacademie. De leerlingen waren méér dan enthousiast.

Klemtoon op het doen, handelen, actief bezig zijn

Het aanbod waaruit kinderen kunnen putten, moet niet alleen ruim in aantal en verscheidenheid zijn, maar moet ook voldoende kansen bieden tot handelen, doen, actief bezig zijn. Juist het aantal keuzemogelijkheden verhoogt de kans dat men niet alleen afstemt op het interessepatroon van de kinderen, maar ook op de verschillen in handelen. Voor de een kan luisteren naar muziek een

'actief' atelier zijn, terwijl voor een ander net het trampolinespringen de ideale uitlaatklep is.

Vanuit muzisch oogpunt beschouwen we de volgende expressievormen als gelijkwaardig: beeldopvoeding, muzikale opvoeding, muzisch taalgebruik, bewegingsexpressie en dramatisch spel. Door een gezonde afwisseling aan te bieden, komen we tot de essentie van het leerplan muzische opvoeding:

"Door muzisch handelen in het onderwijs kansen te geven, verwerven de kinderen niet enkel elementaire kennis, inzichten en vaardigheden, maar vooral attitudes om het kunstzinnige in de wereld in het algemeen en inzake zelfexpressie in het bijzonder te bekijken, te beluisteren, te interpreteren, te ontwerpen en te maken!"

Uit: Ontwikkelingsdoelen en eindtermen, Informatiemap voor de onderwijspraktijk, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Onderwijs, 1998.

Tot slot

Ateliers kunnen niet alleen een boeiende ingang vormen tot de muzische ontplooiing van ieder kind, maar ze kunnen tevens een zéér belangrijke bijdrage leveren om de totale ontwikkelingskansen ten volle te benutten.

Ateliers kunnen ook een eerste aanzet zijn tot het doorbreken van de grondstructuur van een school. Het 'leerstof-jaarklassensysteem' kan makkelijk worden verlaten en kinderen leren groepsoverstijgend samen 'werken'. Als team zoek je naar oplossingen voor organisatorische problemen, naar het gepaste aanbod en naar sporen van betrokkenheid. Aanvankelijk is alles misschien nog veilig afgebakend binnen de expressievakken, maar dat kan uitgroeien tot projectmatig, vakoverschrijdend en klasdoorbrekend werken. Actie!!!

Bibliografie: 'Ervaringsgericht werken in de basisschool', F. Laevers, 1996.

Wilma van Esch
Redactielid Egoscoop,
Consultant expertisecentrum
E.G.O. Nederland

Geïnspireerd door het artikel van Erik Bakkers Actie in Ateliers (EGO-Echo)

